

STAROKRŠĆANSKA KAMENA PLASTIKA S LOKALITETA SV. VID U GORNJEM KARINU

<https://doi.org/10.17234/9789533791807.10>

IZVORNI ZNANSTVENI ČLANAK

Od 2018. godine na položaju Slana u Gornjem Karinu provode se sustavna istraživanja kompleksnog arheološkog lokaliteta sv. Vid. Uz djelomično istražene ostatke sakralnog objekta iz starokršćanskog razdoblja i tragove drugačijih struktura, koji najvjerojatnije pripadaju ostacima objekta iz razdoblja principata, tijekom dosadašnjih istraživanja na lokalitetu je prikupljena veća količina ulomaka raznovrsne pokretne arheološke građe koja svjedoči o kontinuitetu uporabe predmetnog položaja od 1. stoljeća do razdoblja kasne antike. Među prikupljenim ulomcima pokretne arheološke građe ističu se primjerci kamene plastike iz starokršćanskog razdoblja koji su u ovom radu analizirani i komparirani s analognim nalazima s drugih nalazišta te su stavljani u širi kontekst problematike razvoja crkvenih dekoracija na prostoru Sjeverne Dalmacije.

***Ključne riječi:** sakralni kompleks, starokršćanstvo, kasna antika, sv. Vid, Gornji Karin, kamena plastika*

OSNOVNI PODATCI O LOKALITETU

Arheološki lokalitet sv. Vid smjestio se na položaju Slana, unutar borove šume u središnjem dijelu naselja Gornji Karin, u neposrednoj blizini lokalne plaže i niza objekata uslužnog karaktera. Iako je lokalna predaja upućivala na podatak da se na navedenom prostoru nalaze ostatci sakralnog objekta, njegova je točna lokacija indicirana tek prilikom strojnih iskopa za postavljanje električnih instalacija tijekom srpnja 2017. godine kada su u iskopu prikupljeni ulomci starokršćanskog kamenog crkvenog namještaja koji se mogu datirati u razdoblje 5./6. stoljeća.¹ Navedeni nalazi bili su osnova za zaštitu lokaliteta i početak sustavnih arheoloških istraživanja.²

Tijekom dosadašnjih arheoloških istraživanja u jugozapadnom dijelu istraženih ostataka arhitekture ustanovljeni su ostatci strukture nepoznate namjene, vjerojatno iz razdoblja principata, dok su na cijeloj istraženoj površini definirani ostatci starokršćanskog sakralnog objekta, odnosno dio narteksa i broda crkve s pomoćnim prostorijama (sl. 1).³ Razdoblju principata vjerojatno pri-

¹ Više o pozicioniranju ostataka sakralnog objekta u: Jurjević – Serventi 2019, str. 614–615. Ovim putem zahvaljujemo gospodinu Mili Maričiću na dojavi o pronalasku impost kapitela i njegovu ustupanju Zavičajnom muzeju Obrovac. Želimo zahvaliti i gospodinu Tomi Aračiću i Marinu Ćurkoviću, ravnatelju Zavičajnog muzeja Benkovac, zahvaljujući kojima su ulomci jednog od pluteja, pronađeni tijekom navedenih strojnih iskopa, privremeno pohranjeni unutar Zavičajnog muzeja Benkovac. U dogovoru s nadležnim Konzervatorskim odjelom Ministarstva kulture i medija u Zadru plutej je u međuvremenu prenesen u Zavičajni muzej Obrovac.

² Sustavna arheološka istraživanja lokaliteta, pod vodstvom autorica teksta, provode se u suradnji Zavičajnog muzeja Pučkog otvorenog učilišta Obrovac i Odjela za povijest Sveučilišta u Zadru. Do pisanja ovog rada na lokalitetu su provedene četiri istraživačke kampanje, tijekom 2018., 2019., 2021. i 2022. godine, u kojima su sudjelovali studenti Odjela za povijest i Odjela za arheologiju Sveučilišta u Zadru.

³ Ostatci arhitekture detaljnije su predstavljani na znanstvenom skupu Hrvatskog arheološkog društva koji se pod nazivom *Od Kornata preko Velebita – arheologija Sjeverne Dalmacije i Like* u razdoblju od 10. do 14. listopada 2022. godine održao u Zadru i Ninu. U sklopu kongresa autorice su održale izlaganje pod naslovom *Arheološka istraživanja lokaliteta sv. Vid u Gornjem Karinu* koje će biti objavljeno u zborniku skupa.

Sl. 1. Tlocrt istraženih dijelova starokršćanske crkve sv. Vida (Dokumentacija Zavičajnog muzeja Obrovac)

padaju ostatci najmanje jednog zida smjera pružanja sjeveroistok-jugozapad, okomito na smjer pružanja ostataka sakralne arhitekture i to ispod i u nastavku jednog od zidova crkve, tako da je stariji zid poslužio kao njegova temeljna stopa. Kao i zidovi sakralnog objekta, vanjska lica navedenog zida rađena su od priklesanog kamena povezanog žbukom. U njegovoj neposrednoj blizini evidentiran je segment još jednog zida koji je, u sadašnjem stupnju istraženosti, teže interpretirati, odnosno odrediti vrijeme izgradnje. Naime, iako se na prvu doima da su zidovi paralelni, vidljivo je da zid ima blagi otklon u odnosu na prethodno opisani. Osim toga, čini se da se u sjeveroistočnom dijelu zida nalazio otvor prema mogućoj prostoriji na jugozapadu.⁴ Također, zid je za razliku od ostalih rađen drugačijom tehnikom, odnosno kao vezivni materijal korištena je glinasta smjesa oker boje i žbuka s primjesama pijeska. Sukladno opisanom, zid je mogao pripadati objektu iz razdoblja principata, ali i kasnijim nadogradnjama sakralnog objekta pa možda i intervencijama nakon što je crkva izgubila svoju funkciju. Uz ostatke opisanih zidova, postojanje

⁴ Uz jugoistočno lice zida evidentiran je veći poluobrađeni kamen koji je mogao imati funkciju praga. Otežavajuću okolnost prilikom definiranja izvornog izgleda zida predstavljalo je gusto korištenje obližnjeg bora koje je u znatnoj mjeri poremetilo njegovu tektoniku.

Sl. 2. *Ostaci krsnog zdenca križnog tlocrta (foto: autor)*

starije faze izgradnje na lokalitetu potvrđuje i prikupljena pokretna arheološka građa poput ulomka zavjetnog natpisa, ulomka kamene urne, primjerka novca iz 1. stoljeća i drugi nalazi.⁵

Tijekom starokršćanskog razdoblja na lokalitetu se podiže sakralni objekt. Riječ je o jednobrodnoj crkvi tzv. složenog oblika s prostranim narteksom na sjeverozapadu kojem, zbog obližnjih montažnih objekata uslužnog karaktera postavljenih uz sjeverozapadni i sjeveroistočni rub lokaliteta, u ovoj fazi istraživanja nije moguće definirati pročelni zid. Sa sjeveroistočne strane narteksa postoje naznake bočnog ulaza, dok se na spojevima zidova nalaze plitki kontrafori. Na sjeveroistočnom dijelu sakralnog objekta podignut je niz pomoćnih prostorija od kojih su do danas djelomično istraženi ostatci triju, pri čemu je ona središnja imala funkciju krstionice (sl. 2). Pomoćne prostorije vjerojatno su bile obuhvaćene zajedničkim krovom, na što ukazuju pronađeni tragovi tegula i imbreksa u svim do sada istraživanim prostorijama. Krstionica je s naosom komunicirala preko vrata smještenih u sjeveroistočnom zidu broda crkve, koja su naknadno zazidana pločastim kamenom. Preko vrata smještenih u sjeverozapadnom i jugoistočnom zidu krstionica je komunicirala s ostalim pomoćnim prostorijama koje su se najvjerojatnije također koristile prilikom obreda krštenja. Krsni zdenac križnog tlocrta blago je pomaknut prema jugoistočnom dijelu prostorije.⁶ Zidan je od priklesanog kamena i kamenih ploča i ožbukana s vanjske i unutarnje strane, pri čemu je za oblaganje unutrašnjosti korištena hidraulična žbuka. Unutar naosa evidentirane su dvije faze izrade podnice i zidne žbuke koje svjedoče o obnovi i dužem korištenju crkve u liturgijske svrhe. U prilog dužem korištenju objekta idu i naknadne intervencije evidentirane na zidovima crkve unutar kojih je većina bočnih ulaza/vrata naknadno zazidana, no o razdoblju opisanih intervencija u ovoj fazi istraživanja nije moguće izvoditi konkretnije zaključke. Konkretnije zaključke nije moguće izvoditi ni o vremenu stradavanja sakralnog objekta, ali je jasno da je on stradao u požaru, o kojem svjedoče

⁵ Više o nalazima pokretne arheološke građe u: Jurjević – Serventi 2019, str. 615; 2020, str. 642; 2022; 2023.

⁶ Ostatci krsnog zdenca djelomično su istraženi tijekom posljednje istraživačke kampanje u jesen 2022. godine.

paljevinski slojevi evidentirani na više pozicija unutar crkve, kao i sloj spaljene zemlje i tegula iznad podnice naosa koji upućuju na gorenje krovišta i njegovo urušavanje. Crkva je imala i ceterijalnu komponentu jer se oko nje prostirala nekropola od koje su do danas istražena dva groba.⁷

ULOMCI KAMENOG CRKVENOG NAMJEŠTAJA

Unutrašnjost sakralnog objekta bila je bogato ukrašena na što upućuju prikupljeni ulomci kamenog crkvenog namještaja koji su, za sada, najbrojniji i najvrjedniji dio pokretne arheološke građe na lokalitetu. Ulomci su pronađeni dislocirani po cijeloj crkvi, pri čemu je najveći broj pronađen na različitim pozicijama unutar naosa, u sloju urušenog kamena koji je nalegao na sloj tegula iznad podnice. Na temelju pronađenih ulomaka može se zaključiti da se unutar crkve nalazila ograda sve-tišta (septum) koja je odvajala prostor za vjernike od svetišta i kojoj su, iako su za sada nedostatni za izvornu rekonstrukciju, pripadali ulomci pluteja i pilastara, stupova i kapitela, izrađeni od vapnenca.⁸

Na lokalitetu su pronađeni ulomci koji su izvorno pripadali primjercima najmanje pet pluteja, od kojih po dva para s istovjetnim reljefnim ukrasom. Pluteji su s prednje strane ukrašeni jedno-stavnim dekoracijama, odnosno različito izvedenim motivom procesijskog križa s proširenim kra-kovima, smještenim unutar dekorativnog polja obrubljenog jednostavnom profilacijom, dok im je stražnja strana fino obrađena, no bez ukrasa (sl. 3, 4 i 5). Na bočnim stranicama pluteja nalaze se istake za uglavljanje u pilastre. Moguće je da su pluteji dodatno učvršćivani na pilastre uz pomoć željeznih spojnica, na što bi upućivao kružni utor evidentiran na prijelazu iz jednog pilastra u stup, a koji je mogao služiti navedenoj svrsi. Na prva dva pluteja motiv križa plitko je uklesan unutar dekorativnog polja (sl. 3). S obzirom na to da je isti ukras evidentiran na dva pluteja može se promi-šljati o simetričnim dekoracijama oltarne pregrade⁹, poput primjeraka pronađenih na lokalitetima Srima – Prižba i Crkvina u Galovcu.¹⁰ Sličnu, iako rustičniju varijantu procesijskog križa s prošire-nim krakovima nalazimo na kamenoj ploči koja je zatvarala grobnicu na svod datiranu u razdoblje kasne antike s položaja Doci kod Gornje Vitine u blizini Ljubuškog u Hercegovini.¹¹

⁷ Tijekom 1999. godine na lokalitetu je evidentiran veći broj grobova koji su pogrešno datirani u kasnosrednjovjekovno razdoblje (Vučić 2006, str. 145, bilj. 19.). Prema kazivanju očevidaca grobovi su bili smješteni ili unutar narteksa sakralnog objekta ili neposredno ispred. U sklopu sustavnih arheoloških istraživanja lokaliteta oko 30 m sjeverno od ostataka sakralnog objekta istražen je, u većoj mjeri devastiran, grob izrađen u obliku kamene grobne škrinje bez sačuvane poklopnice unutar kojeg je prikupljeno nekoliko ljudskih kostiju (Jurjević – Serventi 2020, str. 641, s fotografijom groba tijekom istraživanja; 642).

⁸ Petrografska analiza pronađenih ulomaka kamenog crkvenog namještaja i arhitektonske plastike s lokaliteta nije izvršena. Sukladno tome, vrsta kamena definirana je samo vizualno te su za potrebe rada termini ograničeni na „vapnenac“ i „mramor“.

⁹ Prvi, cjelovitiji plutej sačuvan je iz šest ulomaka koji se međusobno spajaju po crti loma. Ukupna visina pluteja iznosi 93 cm, debljina 8 cm, dok je sačuvana širina 40 cm, na temelju koje je moguće rekonstruirati i ukupnu širinu pluteja koja bi iznosila 80 cm. Na pet ulomaka zamjetan je „noviji“ lom na temelju čega se može pretpostaviti da je predmetni plutej fragmentiran tijekom prethodno spomenutog strojnog iskopa 2017. godine (sl. 3). Primjerak drugog pluteja s istovjetnim ukrasom sačuvan je u više od deset ulomaka od kojih se tri veća spajaju po crti loma. Sačuvan je gornji i desni bočni dio pluteja s rubnom profilacijom i dijelom krakova križa. Ostali su ulomci u vrlo lošem stanju.

¹⁰ Za Srimu – Prižbu v. Maršić 2005, str. 75 i d.; za Crkvinu u Galovcu v. Belošević 1994, str. 122 i d.; Belošević 1997, str. 301 i dalje.

¹¹ Grobnica, tijekom istraživanja označena kao Grobnica 2, podignuta je prije izgradnje starokršćanskog sakralnog objekta na lokalitetu. Više u: Rašić – Baraka Perica 2018, str. 227; 228, sl. 10; 234–235; 237, sl. 21.

Sl. 3. Ulomci pluteja s plitko uklesanim motivom križa (foto: Krešimir Baljkas)

Sl. 4. Ulomak pluteja s motivom križa izveden u obliku dvostruke paralelne reljefne linije (foto: Krešimir Baljkas)

Sl. 5. Ulomak pluteja s motivom križa izveden u obliku dvostruke paralelne reljefne linije (foto: Krešimir Baljkas)

Uz opisani, motiv križa evidentiran je na još četiri ulomka pluteja koji se međusobno ne spajaju po crti loma, pri čemu je za razliku od prethodnih primjeraka motiv izveden drugačije, u obliku križa proširenih krajeva koji je dodatno naglašen uz pomoć dvostruke paralelne reljefne linije. Iz dva ulomka pluteja s opisanom dekoracijom razvidno je da je i ovdje riječ o dvama prikazima procesijskog križa (sl. 4 i 5) te i ovdje možemo, kao i kod prethodno opisanih primjeraka, promišljati o dva zasebna pluteja i simetričnim dekoracijama oltarne pregrade.¹² Iako je motiv križa uobičajen u starokršćanskoj ikonografiji kamene plastike te se u različitim inačicama kao ukras javlja na plutejima diljem Dalmacije¹³, za opisani motiv križa za sada nedostaju izravne analogije.

Trećem tipu dekoracija pluteja pripadaju dva ulomka koja se međusobno spajaju po crti loma, na kojima je naizmjenično reljefnim i udubljenim nizom na prednjoj strani izveden rešetkasti ukras, obrubljen jednostavnom profilacijom (sl. 6), dok je stražnja strana fino obrađena, no bez ukrasa.¹⁴ Navedena dekoracija tradiciju vuče iz pregrada iz antičkog razdoblja¹⁵, a sličan se ukras javlja i na

¹² Sačuvane dimenzije prvog ulomka s profilacijom iznose 35 x 58 x 9,5 cm (sl. 4), a drugog 23 x 24 x 8,5 centimetara (sl. 5).

¹³ Za druge nalaze pluteja s motivom križa s područja Dalmacije v. npr. Vežić 2007, str. 124. i d.; Maršić 2005, str. 78 i d.; Chevalier 1995, Pl. XLII, sl. 3; Jeličić-Radonić 1995, str. 150. i d.; Belošević 1994, str. 133; Salona I 1994, Pl. LXXVII–LXXXVI.

¹⁴ Maksimalne dimenzije većeg ulomka iznose 55 x 51 x 7,5 cm, a manjeg 37 x 23 x 7,5 centimetara.

¹⁵ Rešetkasti ukras javlja se i na Kostantinovom slavoluku u Rimu (za više o slavoluku i umjetničkim prikazima v. npr. Clarke 2003, str. 57 i d.; Richardson Jr. 1975, str. 77 i d.; Ferris 2009), kao i na freskama, poput onih s prikazom rajskog vrta i ograde od bilja (transena memoriae) koje su ukrašavale južni i sjeverni zid zidane grobnice sv. Petra i Pavla iz Niša (antički Naissus) u Srbiji, datirane na kraj 4. i prvu polovicu 5. stoljeća. Više o motivima na freskama grobnice u: Jeremić 2014, str. 44 i d., sl. 28 b i 29 a, 55.

Sl. 6. Ulomci pluteja s rešetkastim ukrasom (foto: Krešimir Baljkas)

prozorskim otvorima, odnosno na ranokršćanskim tranzenama.¹⁶ S obzirom na izvedbu, kod karinskog primjerka je vrlo vjerojatno riječ o vrlo rustičnom pokušaju oponašanja spomenutog motiva. Ovaj plutej svojom izradom, veličinom i dekoracijom, kao i vrstom i kvalitetom vapnenca koji je korišten prilikom izrade, odudara od prethodno opisanih, što je osobito vidljivo u tragovima obrade zubačom, ali i u nepravilnoj izvedbi i rasporedu rombova. Odstupanja prilikom izrade vidljiva su i u načinu izvedbe sustava za fiksiranje pluteja koji karakteriziraju zasebni utori (sl. 7).¹⁷ Sukladno opisanom, moguće je da je ova oltarna pregrada pripadala drugoj fazi dekoracije crkve, no istovremeno bi se moglo promišljati da je imala neku drugu ukrasnu funkciju.

Iako motiv rombično prekrivenih traka, odnosno rešetki, nije rijedak na starokršćanskim oltarnim pregradama te se u različitim varijantama izvedbe javlja na većem broju primjeraka s područja Dalmacije, poput ulomka pluteja iz crkve sv. Martina iz Pridrage, primjerka s nepoznatog lokaliteta, pohranjenog u Arheološkom muzeju u Splitu¹⁸, zatim iz sakralnih objekata iz Omiša, Žažvića i s položaja Mirje kod Postira na otoku Braču i dr.¹⁹, koji se datiraju u razdoblje 5./6. stoljeća, za sada za primjerak iz Karina ne nalazimo niti jednu izravnu analogiju. Motiv rombično prekrivenih traka javlja se i kao ukras na ulomcima mogućeg ambona iz Novalje te na položajima Kašić – Dražica Podarica te Mokro polje – Vagići.²⁰

Na prostoru crkve pronađeno je više ulomaka kamene plastike koji su pripadali različitim tipovima stupova i kapitela. Istom tipu pripadaju ulomci dvaju kapitela s djelomično sačuvanim monolitnim stupovima (sl. 8 i 9) i jedan ulomak kapitela sačuvan u više fragmenata.²¹ Kapitele odlikuje kompleksnija i fino isklesana dekoracija u kombinaciji akantusovog lišća i vitica, tzv. korintizirajućeg tipa s vijencem sastavljenim od četiri ugaona lista koji se pretvaraju u volute koje podupiru abakus, pri čemu su listovi stilizirani i priljubljeni uz kalat (lat. *calathus*). Na gornjoj

¹⁶ Rešetkasti ukrasi na tranzenama potječu npr. iz crkve sv. Ivana Krstitelja iz Žmana na Dugom otoku (Uglešić 2002, str. 106, sl. 91; str. 107), s položaja Glavčine u Podvršju (Uglešić 2017, str. 117, 122, sl. 28), iz Gata (Jeličić-Radonić 1994, str. 92; str. 115, kat. br. 183 i 184; str. 149, sl. 183 i 184); odnosno s prozorske rešetke katekumeneja do katedrale u Zadru (Vežić 2005, str. 163–164, krajnje lijeva fotografija u donjem dijelu str. 165), v. još i *Salona* I 1994, pl. XVII, III.d.4–5.

¹⁷ Kod ostalih pronađenih primjeraka pluteji su se uglavljivali u pilastar uz pomoć cjelovite istake.

¹⁸ Za crkvu sv. Martina u Pidrasi v. Josipović 2018, str. 32–33, kat. br. 12; str. 103, sl. 12; za primjerak s nepoznatog lokaliteta v. *Salona* I 1994, str. 261, s. v. X.C.37, pl. XC.

¹⁹ Za Omiš v. Chevalier 1995, Pl. XLIII, fig. 3; za Žažvić v. Burić 1985, str. 175; za položaj Mirje kod Postira na otoku Braču v. Marin 1992, str. 129–130; Kovačić 2019, str. 79–81.

²⁰ Za Novalju v. Skoblar 2006, str. 28, sl. 2, a za noviju interpretaciju nalaza više u: Jarak 2018, str. 890–894, Sl. 11. i 13. Ulomak s položaja Kašić – Dražica Podarica ukrašen je istovjetnim ukrasom s prednje i stražnje strane (više u: Medini 1976, str. 39–40, bilj. 2; T. IV:1 i 2; Uglešić 2006, str. 15–16, sl. 1.a.). Za Mokro polje – Vagići v. Delonga 1984, str. 269 i d.; Uglešić 2006, str. 57, sl. 56.

²¹ Kod prvog primjerka kapitel je sačuvan iz osam ulomaka koji se međusobno spajaju po crti loma.

Sl. 7. Utor pluteja s rešetkastim ukrasom (foto: Krešimir Baljkas)

plohi kapitela nalazili su se utori za željezne klanfe, od kojih je jedna i sačuvana. Pomoću njih su se stupovi spajali s nastavkom dekorativne konstrukcije, najvjerojatnije epistilnim gredama, koje u dosadašnjim istraživanjima lokaliteta nisu pronađene. Dakako, ne treba odbaciti mogućnost da grede nisu niti bile izrađene od kamena već od drveta.²² Monolitni stupovi koji nose kapitele izvedeni su jednostavno, bez dekoracija i blago se sužavaju prema vrhu.²³ Najsličniju i najbližu formu kapitela s akantusovim lišćem nalazimo u ostacima iz dvojnih bazilika u Srimi, u Erešovim barama u Vidu pored Metkovića i dijelom u Gatama.²⁴ Analogije možemo pronaći i na položaju Doline u Orliću, unutar rimske vile iz kasne antike²⁵, te lokalitetima Katića bajami u Biskupiji i Grudine u Potravlju u okolici Sinja.²⁶ Kapitel dekoriran akantusovim lišćem s nešto drugačijom izvedbom voluta pohranjen je unutar Arheološkog muzeja Narona.²⁷ Kapiteli pronađeni u bazilici sv. Ivana Krstitelja u Bijaćima, koje odlikuje sličan, iako ne istovjetan stil dekoracije akantusa, datirani su u početak 6. stoljeća i pripisani tipu Gradina²⁸, pri čemu su primjerci pronađeni na sv. Vidu izvedbom sličniji srmskom tipu koji se isključivo javlja kao dekoracija kamenog crkvenog namještaja.²⁹

Uz kapitele, na lokalitetu su tijekom istraživanja pronađena tri ulomka baza stupova odnosno četvrtastih neukrašenih ulomaka pilastara ograde svetišta, od kojih su na dvama sačuvani donji dijelovi tijela stupa koji su nosili kapitele. Na bazama su sačuvani žljebovi za uglavljivanje pluteja koji su se, koliko je za sada vidljivo, protezali cijelom duljinom pilastra (sl. 10). Iz pronađenih

²² Za pretpostavku da su grede oltarne pregrade u nekim crkvama bile izrađene od drveta v. npr. Maršić 2005, str. 80.

²³ Tijekom dosadašnjih sustavnih arheoloških istraživanja lokaliteta uz opisane primjerke pronađen je jedan ulomak tijela stupa, sačuvane visine 16 cm i promjera 13 cm, koji nije dostatan za potpunu rekonstrukciju izvornog izgleda pilastra.

²⁴ Za Srimu v. Maršić 2005, str. 74 i d.; za Erešove bare v. Marin 2002, str. 37; str. 78, sl. 42; za Gata v. Chevalier 1995, str. 60, sl. 3.; Jeličić-Radonić, 1994a, str. 87–88, 106, 133, kat. br. 86; str. 106–107, 134, kat. br. 94.

²⁵ Budimir – Radić 1986, str. 109, sl. 5.

²⁶ Topić 2008, str. 309, kat. br. 11 i 12.

²⁷ Ulomak je u prošlosti bio pohranjen unutar nekadašnje Arheološke zbirke u Vidu, danas Arheološkom muzeju Narona u Vidu pored Metkovića. Više u: Vučić 2003, str. 200, 210, sl. 8.

²⁸ Lokalitet je u stručnoj literaturi poznat pod toponimom/titularom Sv. Marta (više u: Chevalier 1999, 109 i d., s popisom relevantne literature). Pretpostavljeni toponim sakralnog objekta iz starokršćanskog razdoblja je Sv. Ivan Krstitelj (Više u: Chevalier 1999, str. 110, bilj. 5 i 6; Mišković 2020, str. 397 i d.). Detaljnije o opisanom tipu kapitela u: Chevalier 1999, str. 121–122, 136, Sl. 10; Mišković 2020, str. 403 i dalje.

²⁹ Više o razlikama između kapitela tipa Gradina i Srima u: Šiljeg 2009, str. 81 i dalje.

Sl. 8. Ulomak stupa s kapitelom
(foto: Krešimir Baljkas)

Sl. 9. Ulomak stupa s kapitelom (foto: Krešimir
Baljkas)

ulomaka je razvidno da su pilastri i stupovi s kapitelima isklesani od jednog komada kamena tj. činili su jedinstvenu monolitnu arhitektonsku cjelinu. Stupovi nemaju istaknutu bazu, već je prijelaz između glatkog tijela stupa i kvadratnog tijela pilastra blago naglašen uskim četvrtastim suženjem, koji stvara dojam da stup stoji na zasebnoj plinti (sl. 10). Uz opisane ulomke, na lokalitetu je pronađen jedan veći ulomak pilastra sa sačuvanom rubnom istakom odnosno trnom koji je služio za uglavljivanje u podlogu, najvjerojatnije prag ograde svetišta. Opisani primjerak obrađen je sa svih strana što upućuje na zaključak da je imao funkciju ugaonog pilastra koji je stajao na ulazu u apsidalni prostor sakralnog objekta. Neukrašeni pilastri nisu rijedak nalaz na istovjetnim nalazištima na istočnoj jadranskoj obali. Slični primjerci, s nešto drugačijom izvedbom prijelaza između kvadratnog tijela pilastra i glatkog tijela stupa, pronađeni su u Starom Gradu na otoku Hvaru, u Srimi i u crkvi sv. Andrije u Baćini.³⁰

Među prikupljenim ulomcima kamene plastike ističe se ulomak stupa koji oblikom i načinom izrade odudara od prethodno opisanih, manjih je dimenzija i jednostavnije dekoracije. Tijelo stupa karakterizira četvrtasta baza i blaga višestruka profilacija, dok su na površini samog stupa vid-

³⁰ Za nalaze iz Starog Grada na otoku Hvaru v. Jeličić-Radonić 1994, str. 45; fotografija na str. 46; str. 57, kat. br. 20. i 22; str. 57–58; kat. br. 23a–23c; 63: 20, 22 i 23; za Srimu v. Maršić 2005, str. 91; str. 127, kat. br. 5–14; za crkvu sv. Andrije u Baćini v. Vučić 2009, str. 142, kat. br. 30; str. 155, T. IV: 30; str. 164.

Sl. 10. Ulomak pilastra (foto: Krešimir Baljkas)

Sl. 11. Ulomak stupa (foto: Krešimir Baljkas)

ljivi tragovi obrade zubačom (sl. 11). U odnosu na ostale ulomke kamenog crkvenog namještaja opisani ulomak stupa, s obzirom na vrstu vapnenca i način obrade (tragovi zubače, grublja površina), mogao bi biti istovremen s plutejem s rombičnim ukrasom (sl. 6). Iako je o funkciji stupa, u nedostatku ostalih elemenata poput kapitela, za sada nezahvalno donositi konkretne zaključke, najbliže analogije opisanom primjerku mogu se pronaći u ulomku stupa, s nešto drugačije izvedenom profilacijom, pronađenom prilikom arheoloških istraživanja sakralnog kompleksa sv. Marije (Gospe od Tarca) na otoku Kornatu. Ulomak je pripisan kapitelu stupića koji je pripadao oltaru ili pomoćnom stolu prilikom obreda krštenja i krizme.³¹

Uz opisani ulomak stupa, materijalom izrade i dimenzijama izdvaja se i jedan kapitel (sl. 12). Jednostavnije je izrade i manjih dimenzija od prethodno opisanih primjeraka te je izrađen od mramora. Sastoji se od četvrtastog abaka koji prelazi u kružnu formu da bi astragal bio izrađen od dvije jednostavne trake. Mogao je pripadati oltaru, odnosno menzi. Analogije za takav tip oltarnog stupića također nalazimo u južnoj crkvi u Srimi.³²

³¹ Zornija – Mendušić 2015, str. 44; str. 52, sl. 15 gore lijevo.

³² Maršić 2005, str. 101 i dalje.

Sl. 12. Ulomak kapitela (foto: Krešimir Baljkas)

ULOMCI ARHITEKTONSKE PLASTIKE

Uz ulomke kamenog crkvenog namještaja, o bogato ukrašenom interijeru sakralnog objekta svjedoče pojedinačni nalazi arhitektonske plastike poput impost kapitela (sl. 13) i mogućih ulomaka tranzene (sl. 14). Impost kapitel, oblika obrnuto okrenute krnje piramide s dvije široke i dvije uže kose plohe, izrađen je od kvalitetnog vapnenca.³³ Na prednjoj, zakošenoj plohi ukrašen je dvostrukim reljefnim linijama s motivom procesijskog križa proširenih krajeva koji je tipološki analogan već spomenutom motivu križa na ulomcima oltarnih pregrada (sl. 4 i 5). Na dužim, bočnim stranicama nalaze se žljebovi za uglavljivanje tranzene. Analogije za opisani tip kapitela mogu se pronaći na većem broju lokaliteta iz starokršćanskog razdoblja poput položaja Glavčine u Podvršju, Dražica – Podarica u Kašiću, sv. Joakima i Ane na Bribiru, sv. Martina u Pidrasi i Srimu – Prižbu.³⁴ Određene analogije u izvedbi dekorativnog ukrasa mogle bi se povući s impost

kapitelom s nepoznatog nalazišta, datiranim u 6. stoljeće, koji je pohranjen u arheološkoj zbirci Franjevačkog samostana u Sinju. Njegova prednja strana dekorirana je plitkim reljefnim križem profiliranih hasta, ali se njemu krajevi rastvaraju u formi lastinog repa.³⁵ Osim prethodno opisanih primjeraka arhitektonske plastike, na lokalitetu je pronađen veći broj ulomaka obrađenog kamena koji bi se načinom izrade, s određenom dozom opreza, mogli pripisati tranzenama, poput kamenog ulomka s jasno profiliranim rubom koji svojim proporcijama odgovara širini bočnih žljebova impost kapitela (sl. 14). Na osnovi opisanih nalaza može se zaključiti da su zidovi sakralnog objekta bili rastvoreni biforama, iako je za sada teško donositi zaključke koliko ih se izvorno nalazilo unutar sakralnog prostora.

U dosadašnjim istraživanjima pronađen je i veći broj ulomaka za koje, na temelju dosadašnjeg stupnja istraženosti lokaliteta, nije moguće donositi konkretnije zaključke o tome kojem su dijelu arhitektonske plastike ili crkvene dekoracije pripadali. Uglavnom je riječ o slabije obrađenim četvrtastim masivnim kamenim ulomcima koji su izvorno mogli imati funkciju nadvratnika/dovratnika ili greda. Pojedini primjerci imaju jasno vidljive tragove obrade zubačom kao i ostatke istaka za uglavljivanje u neku složeniju konstrukciju, odnosno tragove udubljenih ploha koje bi se mogle interpretirati kao dekorativna polja. U tom bi se slučaju pojedini ulomci mogli interpretirati i kao ulomci pluteja. Arhitektonskoj plastici najvjerojatnije pripadaju i tri cilindrična ulomka, pro-

³³ Dimenzije gornje plohe iznose 64 x 34,5 cm, donje 26 x 19 cm, visina profilacije abaka 5 cm te ukupna visina impost kapitela 22 centimetra. Dimenzije ukrasnog polja iznose 32 x 24,5 cm, dok širina utora na bočnim stranicama iznosi 5 – 6,5 cm s maksimalnom dubinom od 3 centimetra. Otprilike po sredini gornje plohe nalazi se utor dimenzija 9,5 x 2,5 centimetra.

³⁴ Za Podvršje v. Uglešić 2017, str. 120; str. 122, sl. 29. i 30 s istovjetnim žljebovima za uglavljivanje tranzena; za položaj Dražica – Podarica u Kašiću v. Medini 1976, str. 39, 42, bilj. 2, br. 7; T. VII: 1–2, T. VIII: 1–2; Uglešić 2006, str. 16, sl. 1.b; za sv. Joakima i Anu na Bribiru v. Uglešić 2006, str. 19, sl. 6.a, 20; za sv. Martina u Pidrasi v. Vežić 2005, fotografija na str. 88; 132; 161. fotografija gore desno; za Srimu – Prižbu v. Maršić 2005, str. 116–120; str. 158–159, kat br. 115–121.

Sl. 13. Impost kapitel (foto: Krešimir Baljkas)

Sl. 14. Ulomak tranzene (č) (foto: Krešimir Baljkas)

bušena po sredini, koja su mogla pripadati dovratnicima ili sustavu zatvaranja vrata (sl. 15), iako su slični kameni ulomci u analizama nalaza iz razdoblja predromanike identificirani kao baze za štapove ili slične vertikalne držače koji su se upotrebljavali prilikom crkvenih obreda³⁶, odnosno u recentnim analizama kao kameni kontrautezi za zastore ili svijećnjake.³⁷

ŠIRI KONTEKST NALAZA

Prema Novom zavjetu širenje kršćanske riječi na području istočne jadranske obale, odnosno nekadašnje rimske provincije Dalmacije, počelo je vrlo rano, već tijekom 1. stoljeća, posredstvom apostola Pavla i njegovih učenika³⁸, no s današnjeg aspekta ne može se sa sigurnošću raspravljati u kojim su gradovima ili područjima

Sl. 15. Ulomak arhitektonske plastike s rupom po sredini (foto: Krešimir Baljkas)

³⁵ Topić 2008, str. 309, kat. br. 9.

³⁶ Unutar ostataka sakralnog objekta na položaju Sveti Spas u Cetini pronađena su dva obrađena kamena primjerka s udubinama po sredini. Više u: Marasović 2011, str. 51, sl. 63.

³⁷ Marasović 2011, str. 51, bilj. 141.

³⁸ Poslanica Rimljanima (XV, 19) donosi podatak da je apostol Pavao kršćansku riječ proširio sve do granica Ilirika, dok Druga poslanica Timoteju (II, 4, 10) donosi podatak da je nauk u njegovo ime na širem području Dalmacije prenosio Tit. Više u: Cambi 1976, str. 239–240, 269, bilj. 5 i 7; Cambi 2002, str. 208; Vežić 2005, str. 9.

provincije apostoli i njihovi učenici boravili. Iako je do stvaranja prvih kršćanskih zajednica u većim urbanim sredinama najvjerojatnije došlo vrlo rano, posebno u središtu provincije, Saloni, kršćanstvo kao religija na području istočne jadranske obale najvjerojatnije se značajnije počinje razvijati tek od sredine 3. stoljeća.³⁹ Izjednačavanjem kršćanstva s ostalim religijama Milanskim ediktom za vrijeme cara Konstantina 313. godine, odnosno priznavanjem kao državne religije za vrijeme cara Teodozija 380. godine, dolazi do postupnog jačanja kršćanskih zajednica unutar većih urbanih središta odakle se kršćanstvo krajem 4. i početkom 5. stoljeća počinje širiti na područje agera.⁴⁰ U razdoblju od 4. do 6. stoljeća vrlo značajnu ulogu u širenju kršćanstva izvan urbanih sredina imala su biskupska središta, na čelu kojih se nalazio biskup, od kojih se jedno nalazilo u Iaderu⁴¹, najvećem i najznačajnijem urbanom središtu na području antičke Liburnije.

Od navedenih promjena nije bilo izuzeto ni područje teritorija zajednice Korinjana unutar kojeg se u vrijeme intenzivne kristijanizacije obalnog, zaobalnog i otočnog dijela Liburnije podižu dva sakralna objekta, crkva sv. Vida u Gornjem Karinu, kojom se bavi ovaj znanstveni rad, i crkva sv. Martina u Pridrazi, koja je u fokusu istraživanja hrvatskih znanstvenika od sredine 20. stoljeća.⁴² Unutrašnjost navedenih objekata bila je ukrašena kamenim crkvenim namještajem i arhitektonskom plastikom koje se načinom izvedbe glavnih ukrasnih motiva međusobno uvelike razlikuju. Za razliku od ulomaka kamene plastike iz starokršćanske faze iz ostataka crkve sv. Martina, kojih je pronađeno svega sedam⁴³, ostaci iz crkve u Gornjem Karinu daleko su brojniji. Navedena kamena plastika iz sv. Vida izrađena je od vapnenca i mramora, ali se o njihovu podrijetlu bez provođenja petrografske analize ne može raspravljati. Posebna odlika pronađenih ulomaka kamene plastike je način izrade glavnog dekorativnog motiva, križa (sl. 3, 4, 5 i 13), koji, iako se odlikuje jednostavnošću izrade, odaje djelo vrhunskog majstora, što je posebno vidljivo kod ukrašavanja impost kapitela kod kojeg je na gornjoj plohi vidljiva tanka urezana linija koja je olakšavala proces uklesavanja motiva križa točno po sredini zakošene ukrasne plohe. Istom su preciznošću izrađeni dijelovi oltarne pregrade (septuma) koji se odlikuju ne samo izborom istovjetnog motiva kao i na impost kapitelu (sl. 4, 5 i 13) već i visokom kvalitetom obrade vapnenca te svjedoče da su proizvod istog majstora i iste klesarske radionice (sl. 3, 4, 5 i 13).⁴⁴ Opisani ulomci kamenog crkvenog namještaja s motivom križa odlikuju se jedinstvenošću izvedbe, u obliku procesijskog križa proširenih krajeva, lišenog popratnih dekorativnih ukrasa. S obzirom na to da je sam motiv i najznačajniji simbol kršćanstva, onaj koji predstavlja srž vjerovanja, smrt i uskrsnuće, ne iznenađuje što ima središnju ulogu na prostoru koji je najvidljiviji i prema kojem je pozornost puka usmjerena, a to je samo svetište.

³⁹ Više u: Cambi 2002, str. 208–209 s popisom relevantne literature.

⁴⁰ Cambi 1976, str. 240, bilj. 14; 2002, str. 207, 209; Za potrebe okupljanja prvih kršćanskih zajednica u urbanim središtima dolazi do preuređenja postojećih objekata javnog karaktera, poput taberni, termi i dr., dok se unutar rustičnih vila u ageru za potrebe kršćanskih zajednica prenamjenjuju njihove pojedine prostorije. Više u: Cambi 2002, str. 217, 223.

⁴¹ Više o djelovanju jaderskog biskupa i granicama jadertinske biskupije u: Uglešić 2002, str. 6, 7 s popisom relevantne literature; Cambi 2002, str. 209; Vežić 2005, str. 13, 29.

⁴² Gunjača 1952, str. 227; 1963, str. 25 i dalje; Vežić 1986, str. 171–172, Foto 7 i 8, T. 6: 3; Mišković 2015; Uglešić 2016, str. 164; Josipović 2018, str. 11 i dalje.

⁴³ Pronađeni ulomci kamene plastike pripadaju drugoj, mlađoj fazi ukrašavanja sakralnog objekta. Više u: Mišković 2015, str. 7 i dalje.

⁴⁴ Radi lakšeg određivanja ukrasnog polja jednog od pluteja na rubnom, kutnom dijelu profilacije urezane su dvije tanke linije koje se sijeku pod pravim kutom (sl. 4).

Istom radioničkom krugu najvjerojatnije pripadaju i ostali dijelovi oltarne pregrade poput ulomaka monolitnih pilastara sa stupovima i korintskim kapitelima ukrašenim akantusovim lišćem (sl. 8–10), koji se javljaju na kamenoj crkvenoj plastici na brojnim starokršćanskim lokalitetima duž istočne jadranske obale, ali i šire na području provincije Dalmacije.⁴⁵ Kapiteli iz Gornjeg Karina slični su primjerku pronađenom na položaju Grudine u Potravlju datiranom u 5./6. stoljeće, dok se od kapitela koji je pronađen na položaju Katića bajami u Biskupiji, datiranom u 6. stoljeće, razlikuje u oblikovanju lista akantusa.⁴⁶ Sam vegetabilni ukras u potpunosti je izveden plošno i stilizirano, što je glavna karakteristika kasnoantičkih kamenoklesarskih radionica i uklapa se u uobičajenu praksu pojednostavljivanja dekoracija.⁴⁷ Spajanjem ulomaka arhitektonskih dijelova oltarne pregrade (septuma) razvidno je da je ona pripadala tipu visokih pregrada ili pergola koje se datiraju u 5./6. stoljeće⁴⁸, karakterističnih za niz starokršćanskih sakralnih objekata na istočnoj jadranskoj obali, poput onih Karinu geografski najbližih na položaju Crkvina u Galovcu i Srimi – Prižbi.⁴⁹

Za razliku od prethodno opisanih, kod ulomaka pluteja (sl. 6) i ulomka stupa (sl. 11) vidljiva je rustičnija obrada, ali i korištenje poroznijeg, mekšeg vapnenca. I dok se kod ulomaka pluteja jasno vide nepravilnosti u izvedbi i rasporedu rombova, odnosno motiv je u toj mjeri nekvalitetno izveden da se na plohi uočavaju rombovi koji su u nekim segmentima i krivo smješteni ili različitih veličina (sl. 6), kod ulomka stupa na samoj su površini vidljivi tragovi grube obrade zubačom (sl. 11), koji odaju ruku drugog majstora, a možda i manje lokalne klesarske radionice koja je pokušala oponašati poznati uzorak veće radionice. S obzirom na rustikalnost izrade i odudaranje od ulomaka pluteja i stupova koji su pripadali oltarnoj pregradi (sl. 3, 4, 5, 8, 9 i 10), može se očekivati da će buduća arheološka istraživanja lokaliteta doprinijeti rasvjetljavanju njihove izvorne funkcije.

Na širem području kopnene unutrašnjosti južne Liburnije tijekom rimske uprave istočnom jadranskom obalom djelovalo je nekoliko kamenoloma koji su prvenstveno bili u funkciji obližnjih naselja (Asseria, Ansium, Nedinum, Hadra i dr.). Daleko najveća eksploatacija kamena odvijala se na teritoriju municipija Aserije, a najbliži području rimskodobnog Korinija bio je kamenolom smješten na brdu Otavac u današnjem naselju Popovići. Uvriježeno je stajalište da se kamen vađen iz navedenih kamenoloma primarno koristio kao građevinski kamen, dok se za izradu skulptorske i arhitektonske plastike, posebno u značajnijim naseljima poput Aserije, koristio kamen iz jaderskih kamenoloma smještenih na otocima zadarskog arhipelaga. Tijekom kasne antike opada aktivnost jaderskih kamenoloma, a ista sudbina pretpostavlja se i za kamenolome u unutrašnjosti koji se s vremenom zatvaraju. Također, nedovoljno je istražena aktivnost navedenih kamenoloma tijekom starokršćanskog razdoblja, u vrijeme podizanja brojnih sakralnih objekata i njihova ukrašavanja kamenom plastikom.⁵⁰ Sukladno navedenom, za sada je, bez provođenja dodatnih analiza, teško donositi zaključke iz kojeg je kamenoloma pristigao materijal za izradu crkvenog namještaja pronađenog na lokalitetu sv. Vida.

⁴⁵ Jeličić-Radonić 1994, str. 34.

⁴⁶ Topić 2008, str. 309, kat. br. 11 i 12.

⁴⁷ Maršić 2005, str. 78.

⁴⁸ Jeličić-Radonić 1994, str. 33–34; Maršić 2005, str. 74.

⁴⁹ Za Crkvinu u Galovcu v. Belošević 1994, str. 121 i d.; za Srimu – Prižbu v. Maršić 2005, str. 121–122; za rekonstrukciju izgleda oltarne ograde sjeverne i južne crkve u Srimi – Prižbi v. Maršić 2005, str. 75, sl. 1; 87, sl. 11.

⁵⁰ Više o rimskodobnim kamenolomima na području južne Liburnije v. Pranjić 2021, str. 57–58 s popisom relevantne literature.

Osim vapnenca, u ukrašavanju interijera sakralnog kompleksa u Gornjem Karinu koristili su se dekorativni elementi izrađeni od mramora, koji se kao materijal koristio prilikom uređivanja interijera brojnih starokršćanskih sakralnih objekata podignutih na istočnoj jadranskoj obali tijekom 5. i 6. stoljeća, poput dvojnih starokršćanskih crkava na položaju Glavčine u Podvršju, Eufrazijeve bazilike u Poreču, Svete Marije Formoze u Puli, Basilice Urbane u Saloni, dvojnih starokršćanskih crkava na položaju Srima – Prižba i dr.⁵¹ Nerijetko je riječ o dijelovima crkvenog namještaja poput stupova i kapitela reupotrijebljenih s prethodnih građevina kao primjeraka s položaja Glavčine u Podvršju odnosno tranzena unutar Basilice Urbane i bazilike suburbane na Manastirinama u Saloni.⁵² Mramor kojim su, u razdoblju od 4. do 6. stoljeća, bili ukrašavani interijeri brojnih javnih objekata duž istočne jadranske obale uvezao se iz kamenoloma otoka Proconnesos smještenog unutar Mramornog mora.⁵³ U dosadašnjim istraživanjima ostataka sakralnog kompleksa sv. Vid pronađen je samo jedan ulomak kamenog crkvenog namještaja izrađenog od mramora (sl. 12) koji, na temelju dosadašnjih istraživanja, nije dostatan za izvođenje konkretnih zaključaka o izvornoj funkciji unutar uređenja sakralnog interijera.

ZAKLJUČNA RAZMATRANJA

Analizom pokretne arheološke građe s lokaliteta sv. Vid, s posebnim osvrtom na ulomke kamene plastike iz starokršćanskog razdoblja, i njihova konteksta s istovjetnim lokalitetima na području Sjeverne Dalmacije, ali i šire, razvidno je da se na ulomcima javljaju uobičajeni motivi karakteristični za ornamentiku crkvenog namještaja i arhitektonske plastike koji su ukrašavali starokršćanske sakralne objekte diljem otočnog, obalnog i zaobalnog dijela istočne jadranske obale. Pluteji su ikonografski vrlo jednostavni, lišeni pretjerane dekoracije, s motivom procesijskog križa koji se javlja u dvije inačice te s rustično izvedenim rešetkastim ukrasom. Među pronađenim ulomcima kamene plastike dijelom se svojom dekorativnošću ističu korintizirajući kapiteli, no i oni se uklapaju u očekivani raspon dekorativnih elemenata starokršćanskih crkava na istočnoj obali Jadrana u razdoblju 5. i 6. stoljeća. Ipak, usporedbom s nalazima s drugih istovremenih lokaliteta na području istočne jadranske obale vidljiva je razlika u načinu izvedbe glavnog dekorativnog motiva, izvedenog u obliku procesijskog križa proširenih krajeva, pri čemu se izdvajaju ulomci procesijskog križa dodatno naglašenog uz pomoć dvostruke reljefne linije za koji ne nalazimo izravnu analogiju na drugim istovjetnim nalazištima. Svi motivi uklesani su poprilično plitko i uklapaju se u praksu izrade koja se javlja u unutrašnjosti provincije Dalmacije, kao i sam odabir materijala, odnosno korištenje mekšeg vapnenca, koji je omogućavao lako oblikovanje i ukrašavanje.

⁵¹ Za Podvršje Glavčine v. Uglešić 2017, str. 119–120; str. 122, sl. 25–27; za Eufrazijevu baziliku u Poreču, Svetu Mariju Formozu u Puli i Basilicu Urbanu u Saloni v. Marano 2016, str. 119–121 s popisom relevantne literature; za Srimu – Prižbu v. Maršić 2005, str. 101 i dalje.

⁵² Za Podvršje Glavčine v. Uglešić 2017, str. 119–120; za Salonu v. *Salona* I 1994, str. 236–238.

⁵³ Izuzev povoljnog geografskog položaja i blizine luka iz kojih se mramor brodovima mogao transportirati u radioničke centre diljem Sredozemlja, za popularnost prokoneškog mramora odlučujuću je ulogu imao Dioklecijanov edikt o cijenama (lat. *Edictum de pretiis rerum venalium*, koji se vrlo često naziva *Edictum Diocletiani de pretiis*) prema kojem je prokoneški, uz mramor s otoka Thassosa, imao najnižu cijenu. Njegovoj popularnosti zasigurno je pridonijela i činjenica da su njime od kraja 3. stoljeća bili ukrašeni brojni javni objekti u Nikomediji podignuti pod sponzorstvom cara Dioklecijana (284. – 305.), odnosno tijekom 4. stoljeća javni objekti izgrađeni u Konstantinopolu, koje su sponzorirali carevi Konstantin (306. – 337.) i Teodozije (379. – 395.). Više u: Marano 2016, str. 112 i dalje.

Slijedom navedenog, razvidno je da je lokalitet sv. Vid u Gornjem Karinu ključan za poznavanje antike na prostoru Karina, teritorija o kojem za sada raspolažemo s malo spoznaja. S obzirom na to da istraživanja lokaliteta još uvijek traju i da prostor apside sakralnog objekta do pisanja ovog rada nije istražen, može se očekivati da će buduća istraživanja, u kojima se može očekivati pronalaženje novih ulomaka pokretne arheološke građe, doprinijeti boljem razumijevanju razvoja ovoga prostora u navedenom periodu.

LITERATURA

- Belošević 1994 J. Belošević, „Ograda svetišta ranokršćanske crkve sv. Bartolomeja sa Crkvine u Galovcu kod Zadra“, *Radovi Filozofskog fakulteta u Zadru. Razdio povijesnih znanosti* 33(20) (1993–1994), Zadar 1994, 121–143.
- Belošević 1997 J. Belošević, „Osvrt na konačne ishode istraživanja položaja Crkvine u selu Galovcu kod Zadra“, *Diadora* 18/19, Zadar 1997, 301–350.
- Budimir – Radić 1986 M. Budimir – Lj. Radić, „Orlić kod Knina“, *Arheološki pregled* 26 (1985), Ljubljana 1986, 107–109.
- Burić 1985 T. Burić, „Kameni namještaj bazilike u Žažviću“, *Starohrvatska prosvjeta* III/15, Split 1985, 165–181.
- Cambi 1976 N. Cambi, „Neki problemi starokršćanske arheologije na istočnoj jadranskoj obali“, *Materijali XII, Arheološki problemi na jugoslavenskoj obali Jadrana: referati i koreferati pročitani na IX Kongresu arheologa Jugoslavije, održanom u Zadru od 24. do 27. listopada 1972. godine*, Zadar 1976, 239–282.
- Cambi 2002 N. Cambi, *Antika*, Zagreb 2002.
- Chevalier 1995 P. Chevalier, *Salona II, Ecclesiae Dalmatiae: l'architecture paléochrétienne de la province romaine de Dalmatie (IVe-VIIe s.) [en dehors de la capitale Salona]*, Tome 2 – *Illustrations et conclusions*, Rome – Split 1995.
- Chevalier 1999 P. Chevalier, „Ostaci starokršćanske skulpture iz crkve Sv. Marte u Bijaćima“, *Starohrvatska prosvjeta* III/26, Split 1999, 109–140.
- Clarke 2003 J. R. Clarke, *Art in the Lives of Ordinary Romans, Visual Representation and Non-elite Viewers in Italy, 100 BC – AD 315*, University of California Press, 2003.
- Delonga 1984 V. Delonga, „Prilog arheološkoj topografiji Mokrog polja kod Knina“, *Starohrvatska prosvjeta* III/14, Split 1984, 259–283.
- Ferris 2009 I. Ferris, *The Arch of Constantine: Inspired by the Divine*, Amberley Publishing, 2009.
- Gunjača 1952 S. Gunjača, „Muzej hrvatskih starina od oslobođenja do danas“, *Starohrvatska prosvjeta* III/2, Split 1952, 221–232.
- Gunjača 1963 S. Gunjača, „Srednjovjekovni Dolac kod Novigrada“, *Starohrvatska prosvjeta* III/8–9, Split 1963, 7–66.
- Jarak 2018 M. Jarak, „Notes on Early Christian Ambos and Altars in the Light of some Fragments from the Islands of Pag and Rab“, (eds. D. Matetić

- Poljak – K. Marasović), *ASMOSIA XI, Interdisciplinary Studies on Ancient Stone, Proceedings of the Eleventh International Conference of ASMOSIA, Split, 18–22 May 2015*, Split 2018, 887–
- Jeličić-Radonić 1994 J. Jeličić-Radonić, „Salonitanski kulturni krug Justinijanova doba“, *Prilozi povijesti umjetnosti u Dalmaciji* 34, Split 1994, 21–36.
- Jeličić-Radonić 1994a J. Jeličić-Radonić, „II. Ranokršćanski kompleks u Gatama“, u: J. Belamarić (ur), *Gata, Crkva Justinijanova doba*, Split 1994, 41–161.
- Jeličić-Radonić 1995 J. Jeličić-Radonić, „Skulptura ranokršćanske crkve iz castelluma na otočiću Osinju na ušću Neretve“, *Prilozi povijesti umjetnosti u Dalmaciji* 35, Split, 1995, 147–161.
- Jeremić 2014 G. Jeremić, „Kasnoantička nekropola u Jagodin mala“, u: S. Popović (ur), *Jagodin mala: kasnoantička nekropola*, katalog izložbe, Niš 2014, 11–58.
- Josipović 2018 I. Josipović, Pridraga u zaleđu Zadra, *Korpus ranosrednjovjekovne skulpture*, Knjiga 2, Split 2018.
- Jurjević – Serventi 2019 M. Jurjević – Z. Serventi, „Sv. Vid“, *Hrvatski arheološki godišnjak* 15 (2018), Zagreb 2019, 614–615.
- Jurjević – Serventi 2020 M. Jurjević – Z. Serventi, „Sv. Vid“, *Hrvatski arheološki godišnjak* 16 (2019), Zagreb 2020, 641–642.
- Jurjević – Serventi 2022 M. Jurjević – Z. Serventi, „Sv. Vid“, *Hrvatski arheološki godišnjak* 18 (2021), Zagreb 2022 (u tisku).
- Jurjević – Serventi 2023 M. Jurjević – Z. Serventi, „Sv. Vid“, *Hrvatski arheološki godišnjak* 19 (2022), Zagreb 2023 (u tisku).
- Kovačić 2019 V. Kovačić, „Mirje - kasnoantički cenobij na Malom brigu iznad Postira“, *Prilozi povijesti umjetnosti u Dalmaciji (Cambijev zbornik II, Zbornik radova posvećenih osamdesetogodišnjici života Nenada Cambija)*, 45, Split 2019, 63–88.
- Marano 2016 Y. A. Marano, „The circulation of marble in the Adriatic Sea at the time of Justinian“, u: J. Herrin – J. Nelson (ed.), *Ravenna: its role in earlier medieval change and exchange*, London 2016, 111–132.
- Marin 1992 E. Marin, „Starokršćanski pluteji s Mirja kod Postira na Braču“, *Prilozi povijesti umjetnosti u Dalmaciji* 32, Split 1992, 117–132.
- Marin 2002 E. Marin, „Erešove bare: villa suburbana iz 3. stoljeća i starokršćanska crkva iz 7. stoljeća u Naroni“, u: E. Marin et al. (ur.), *Erešove bare, poseban otisak Vjesnika za arheologiju i historiju dalmatinsku* 94, Split 2002, 9–80.
- Maršić 2005 D. Maršić, „Skulptura“, u: D. Marišić (ur.), *Srima – Prižba, Starokršćanske dvojne crkve*, Šibenik 2005, 73–188.
- Marasović 2011 T. Marasović, *Dalmatia praeromanica: ranosrednjovjekovno graditeljstvo u Dalmaciji, Korpus arhitekture Srednja Dalmacija*, svezak 3, Split 2011.
- Medini 1976 A. Medini, „Mitrički reljef iz Banjevaca“, *Diadora* 8 (1975), Zadar 1976, 39–88.

- Mišković 2015 A. Mišković, „Liturgijska oprema i arhitektonska plastika iz trihona u Pridragi i Bilicama na izmaku kasne antike“, *Ars Adriatica* 5, Zadar 2015, 7–20.
- Mišković 2020 A. Mišković, „Ranokršćanska skulptura iz bazilike sv. Ivana Krstitelja u Bijaćima“, *Diadora* 33/34 (2019–2020), Zadar 2020, 397–426.
- Pranjić 2021 S. Pranjić, *Kamenoklesarstvo i klesarstvo u Zadru od antike do baroka: eksploatacija, obrada, prijevoz, trgovina i građenje kamenom*, doktorski rad; Sveučilište u Zadru, Zadar 2021.
- Rašić – Baraka Perica 2018 M. Rašić – J. Baraka Perica, „Starokršćanski kompleks u Docima kod Vitine: rezultati revizijskih arheoloških istraživanja“, *Prilozi instituta za arheologiju* 35 (2018), Zagreb 2018, 219–238.
- Richardson Jr. 1975 L. Richardson Jr., „The Date and Program of the Arch of Constantine“, *Archeologia Classica* 27, Rome 1975, 72–78.
- Salona I 1994 *Salona I. Recherches archéologiques franco-croates à Salone. Catalogue de la sculpture architecturale paléochrétienne de Salone*, Publications de l'École française de Rome, 194, P. Chevalier et al. (eds.), Split – Rome 1994.
- Skoblar 2006 M. Skoblar, „Nekoliko ulomaka ranokršćanske skulpture iz Novalje“, *Peristil* 49, Zagreb 2006, 27–34.
- Šiljeg 2009 B. Šiljeg, „Kapiteli tipa Gradina“, *Opuscula archaeologica* 32 (2008), Zagreb 2009, 81–100.
- Topić 2008 M. Topić, „Starokršćanski spomenici“, u: M. Topić (ur.), *Arheološka zbirka Franjevačkog samostana u Sinju*, Sinj 2008, 293–318.
- Uglešić 2002 A. Uglešić, *Ranokršćanska arhitektura na području današnje Zadarske nadbiskupije*, Zadar 2002.
- Uglešić 2006 A. Uglešić, *Ranokršćanska arhitektura na području današnje Šibenske biskupije*, Drniš – Zadar 2006.
- Uglešić 2016 A. Uglešić, „Kasnoantička i ranosrednjovjekovna nalazišta na području Novigrada“, u: S. Kaštela (ur.), *Novigrad nekad i sad*, Zadar 2016, 162–175.
- Uglešić 2017 A. Uglešić, „Ranokršćanski nalazi iz okolice Ljupča“, u: J. Faričić – J. Lenkić (ur.), *Župa Ljubač – zrcalo povijesnih i geografskih mijena u sjeverozapadnom dijelu Ravnih kotara*, Zadar 2017, 112–133.
- Vežić 2005 P. Vežić, *Zadar na pragu kršćanstva – arhitektura ranog kršćanstva u Zadru i na zadarskom području*, Zadar 2005.
- Vežić 2007 P. Vežić, „Ranokršćanski reljefi i arhitektonska plastika u Zadru i na zadarskom području - prilog poznavanju ranokršćanske skulpture u Dalmaciji“, *Diadora* 22, Zadar 2007, 119–158.
- Vežić 1986 P. Vežić, „Starokršćanska arhitektura u Zadru i na zadarskom području“, *Godišnjak zaštite spomenika kulture Hrvatske* 12, Zagreb 1986, 161–177.
- Vučić 2003 J. Vučić, „Ranokršćanska kamena plastika Narone“, u: E. Marin (ur.), *Arheološka istraživanja u Naroni i dolini Neretve*, Izdanja Hrvatskog arheološkog društva 22, Zagreb 2003, 199–214.

- Vučić 2006 J. Vučić, „Arheološko istraživanje u Franjevačkom samostanu u Karinu“, *Obavijesti Hrvatskog arheološkog društva*, god. XXXVIII/1, Zagreb 2006, 138–147.
- Vučić 2009 J. Vučić, „Kameni spomenici iz crkve sv. Andrije u Baćini“, *Diadora* 23, Zadar 2009, 133–178.
- Zornija – Mendušić 2015 M. Zornija – M. Mendušić, „Ranokršćanski sakralni kompleks u uvali Tarac na Kornatu (istraživanja 2006. – 2011.)“, u: Z. Ettinger Starčić – D. Tončinić (ur.), *Istraživanja na otocima, Izdanja Hrvatskog arheološkog društva* 30, Zagreb 2015, 39–56.

MARINA JURJEVIĆ I ZRINKA SERVENTI

EARLY CHRISTIAN STONE SCULPTURE FROM THE ST. VITUS SITE AT GORNJI KARIN

Archaeological excavations of a complex site of St. Vitus have been conducted since 2018 at the location of Slana in Gornji Karin. Apart from the partially excavated remains of a Late Antiquity church, the site has revealed the remnants of different structures, most likely dating to the Principate period. Also, during the excavations, a substantial number of various archaeological finds have been collected, attesting to the continuity of use of the said location from the 1st century AD to Late Antiquity. Various fragments of stone church decorations, which are the primary topic of this paper, stand out among the archaeological finds. Therefore, in this paper they have been analysed and compared to analogous finds as well as placed in the wider context of church decorations in the territory of Northern Dalmatia.

Keywords: *sacral complex, early Christianity, Late Antiquity, St. Vitus, Gornji Karin, stone sculpture*